

LAPSIPERHEIDEN ETUJÄRJESTÖ RY

Barnfamiljernas Intresseorganisation rf

Perhevaikutusten arvioinnin toimintamalli

Luonnosversio julkaistaan 10.5.2026

Miksi perhevaikutusten arviointia tarvitaan?

Lapsivaikutusten arviointi tarkastelee päätösten vaikutuksia lapseen yksilönä eli hänen hyvinvointiinsa, kehitykseensä, oikeuksiinsa ja turvallisuuteensa. Perhevaikutusten arviointi täydentää tätä näkökulmaa **tarkastelemalla perhettä kokonaisuutena**. Sen avulla arvioidaan, **miten päätös vaikuttaa perheen kykyyn huolehtia jäsenistään, järjestää arkeaan, kantaa hoivavastuuta, ylläpitää taloudellista vakautta ja selviytyä kuormitus- ja siirtymätilanteista**.

Perhevaikutusten arviointi **ei korvaa** lapsivaikutusten arviointia, vaan **tuo rinnalle holistisen näkökulman**. Lapsen hyvinvointi rakentuu usein perheen toimivuuden, turvallisuuden, hoivan jatkuvuuden, toimeentulon ja läheissuhteiden varaan. Siksi päätös voi olla lapsen näkökulmasta näennäisesti neutraali, mutta perheen kokonaisuuden kannalta kuormittava.

Määritelmä

Perhevaikutusten arviointi (PVA) on päätöksen, uudistuksen, palvelun, ohjelman tai kannanoton ennakko- ja seuranta-arviointia siitä, miten se vaikuttaa perheen toimivuuteen kokonaisuutena.

Arvioinnissa tarkastellaan erityisesti:

- perheen taloudellista kestävyyttä ja ennakoitavuutta,
- arjen toimivuutta ja ajankäyttöä,
- hoivan mahdollisuuksia ja jatkuvuutta,
- vanhemmuuden kantokykyä,
- palveluiden saavutettavuutta ja yhteensovittumista,
- läheis- ja tukiverkoston toimivuutta,
- siirtymä- ja kuormitustilanteita,
- vaikutuksia eri perhemuotoihin ja perhetilanteisiin.

Milloin PVA tehdään?

Perhevaikutusten arviointi tehdään aina, kun asia koskee ainakin yhtä seuraavista:

- sosiaaliturvaa, verotusta, etuuksia tai palvelumaksuja,
- perhevapaita, lastenhoitoa, kotihoitoa tai varhaiskasvatusta,
- kotipalvelua, neuvolaa, perhepalveluja tai varhaista tukea,
- asumista, liikkumista tai muuta perheen arjen kustannusrakennetta,
- eroperheitä, yksinhuoltajia, monilapsisia perheitä, maahanmuuttajataustaisia perheitä tai muita erityisessä tilanteessa olevia perheitä,
- päätöksiä, joilla on vaikutusta perheen ajankäyttöön, kuormitukseen, hoivavastuisiin tai palvelujen saavutettavuuteen.

Arvioinnin kuusi ydinkysymystä

1 Toimeentulo ja materiaallinen turvallisuus

- Parantaako vai heikentääkö päätös perheen taloudellista kestävyyttä?
- Lisääkö se ennakoitavuutta vai epävarmuutta?
- Kohdistuvatko vaikutukset erityisesti tiettyihin elämänvaiheisiin, kuten vauva-aikaan, pikkulapsivaiheeseen tai lasten kotoalähdön vaiheeseen?

2 Arjen toimivuus ja ajallinen kuormitus

- Helpottaako vai vaikeuttaako päätös perheen arjen järjestämistä?
- Lisääkö se byrokratiaa, odotusaikoja, siirtymiä tai epäselvyyttä?
- Vaikuttaako se vanhempien mahdollisuuksiin yhdistää työ, opiskelu, hoiva ja lepo?

3 Hoiva ja läheissuhteet

- Tukeeko päätös vanhemman mahdollisuutta olla läsnä lapsen elämässä?
- Mahdollistaako se hoivan jatkuvuuden ja ennakoitavuuden?
- Vaikuttaako se isovanhempien, läheisten tai muun tukiverkon rooliin?

4 Vanhemmuuden kantokyky

- Lisääkö päätös vanhemman voimavaroja vai syökö niitä?
- Tukeeko se vanhemmuuden toimijuutta ja kykyä vastata lapsen tarpeisiin?
- Lisääkö se pakkoa, syyllisyyttä, häpeää tai kokemusta riittämättömyydestä?

5 Palvelujen saavutettavuus ja yhteensovittuminen

- Saavatko perheet tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti?
- Toimivatko palvelut yhteen vai siirtävätkö ne vastuuta perheelle?
- Huomioidaanko riittävästi perheet, joiden arki on monimutkaisempi, kuten kahdessa kodissa asuvat lapset tai korkean kuormituksen perheet?

6 Perheiden yhdenvertaisuus

- Keitä päätös hyödyttää eniten?
- Keitä se voi tahattomasti jättää ulos?
- Vaikuttaako se eri tavoin esimerkiksi monilapsisiin perheisiin, yksinhuoltajaperheisiin, eroperheisiin, maahanmuuttajataustaisiin perheisiin tai perheisiin, joissa on erityisen tuen tarvetta?

Kevyt arviointiprosessi järjestöille

Pienelle vapaaehtoisjärjestölle suositellaan kevyttä nelivaiheista toimintatapaa:

1. Rajaa arvioitava asia yhdellä tai kahdella lauseella: mikä päätös, ehdotus tai kannanotto on kyseessä, ja mitä muutosta se käytännössä tuo perheen arkeen.
2. Käy läpi kuusi ydinkysymystä lyhyesti. Jokaisesta kohdasta riittää 1–3 lausetta.
3. Tunnista vaikutukset eri perhetyypeille. Arvioi vähintään kahden huoltajan perhe, yksinhuoltajaperhe, monilapsinen perhe, kahdessa kodissa elävä lapsi tai perhe sekä korkean kuormituksen perhe.
4. Kirjaa johtopäätös: tärkein myönteinen perhevaikutus, tärkein riski tai kielteinen vaikutus sekä se, mitä pitäisi muuttaa, jotta päätös tukisi perhettä kokonaisuutena paremmin.

PVA:n ja LAVA:n ero

Lapsivaikutusten arviointi tarkastelee vaikutuksia lapsen oikeuksiin, hyvinvointiin, turvallisuuteen ja kehitykseen. Perhevaikutusten arviointi tarkastelee vaikutuksia perheen toimivuuteen, hoivakykyyn, arjen kestävytyteen, suhteisiin ja jatkuvuuteen. Käytännössä molempia tarvitaan rinnakkain.

Behavioural Futures -näkökulma

Perhevaikutusten arviointia kannattaa täydentää *behavioural futures* -ajattelulla. Silloin ei tarkastella vain sitä, mitä päätös sanoo tai tavoittelee, vaan sitä, mitä se todennäköisesti tekee perheiden todelliselle käyttäytymiselle, valinnoille ja arjen mahdollisuuksille muuttuvassa toimintaympäristössä.

Tässä ajattelussa huomio siirtyy kysymykseen: tekeekö järjestelmä perheiden kannalta toivotusta toiminnasta käytännössä mahdollista vai vaikeaa?

Arvioinnissa voidaan käyttää seuraavia behavioural futures -kysymyksiä:

1 Toimijuus

Voiko perhe aidosti tehdä tilanteeseensa sopivia ratkaisuja?

Jättääkö päätös perheelle liikkumatilaa vai pakottaako se yhden mallin ratkaisuihin?

2 Oletusasetukset

Ohjaako järjestelmä perheitä toimiviin vai kuormittaviin oletusratkaisuihin?

Jääkö perhe helposti tuen ulkopuolelle, ellei se osaa itse hakea, vaatia tai yhdistellä oikeuksiaan?

3 Kitka

Missä kohtaa perheen arki jumittuu, monimutkaistuu tai kuormittuu?

Syntyykö päätöksestä lisää hakemista, koordinaatiota, epävarmuutta tai siirtymiä?

4 Kapasiteetti

Onko perheellä aikaa, rahaa, jaksamista ja osaamista toimia niin kuin järjestelmä edellyttää?

Onko päätös rakennettu todellista perhearjen kapasiteettia vai ihannelannetta varten?

5 Huomion kohdentaminen

Vieko päätös perheen huomion selviytymiseen vai vapauttaako se sitä hyvään arkeen, kasvatukseen ja läheissuhteisiin?

Kuinka paljon mielen tilaa ja päätöksentekokykyä ratkaisu kuluttaa?

6 Tarkoitus

Tukeeko päätös kokemusta siitä, että perhe-elämä, hoiva ja vanhemmuus ovat arvokkaita?

Vahvistaako se luottamusta tulevaisuuteen vai viestiikö se, että perhe joutuu selviytymään yksin?

Pika-arviointilomake

Tätä osiota voi käyttää sellaisenaan lausuntojen, kannanottojen ja ohjelmatyön yhteydessä.

Kysymys	Huomiot
Mikä asia, päätös tai ehdotus arvioidaan?	
Miten se vaikuttaa perheen toimeentuloon tai taloudelliseen ennakoitavuuteen?	
Miten se vaikuttaa arjen toimivuuteen, ajankäyttöön tai kuormitukseen?	
Tukeeko vai heikentääkö se hoivan ja vanhemmuuden toteutumista?	
Helpottaako vai vaikeuttaako se palvelujen saamista ja yhteensovittamista?	
Millaisia vaikutuksia sillä on eri perhetyypeille?	
Mitä riskejä tai kielteisiä sivuvaikutuksia voi syntyä?	

Miten asia näyttää behavioural futures -näkökulmasta (agency, defaults, friction, capacity, attention, meaning)?	
Mikä on tärkein myönteinen perhevaikutus?	
Mikä olisi tärkein muutos, jolla ehdotusta voisi parantaa?	

Tätä luonnosta työstetään kevään ja kesän 2026 aikana ja sen toimivuuden tarkastelu on yksi tärkeimmistä tavoitteistamme perheiden arkeen liittyvien yhteiskunnallisten päätösten lapsi- ja perhevaikutusten arvioinnin jalkauttamiseksi päätöksentekijöiden keskuudessa.

Luonnosversion tekijä: *Kristiina Paju (VTM, KK, BBA), Lapsiperheiden Etujärjestö ry:n puheenjohtaja*